

การศึกษาเรื่อง “ กระบวนการเรียนรู้กับศักยภาพของชุมชนในการจัดการที่ดินร่วมกันในลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน ” มีเป้าหมายหลักเพื่อเสนอรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยให้เกิดศักยภาพชุมชนที่เข้มแข็ง และการจัดการที่ดินร่วมกันเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ภาครัฐ และองค์กรเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา เงื่อนไข และศักยภาพของชุมชนต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการที่ดินร่วมกัน ใช้เทคนิคการวิจัยประยุกต์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่เน้นการวิจัยสนามเป็นหลัก และการวิจัยเอกสารเป็นส่วนประกอบสำคัญ ด้วยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรเป้าหมายพื้นที่ศึกษาอย่างเจาะจง 3 หมู่บ้าน คือ บ้านปวง บ้านดอนมูล และบ้านห้วยโป่ง ตำบลบ้านปวง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีปัญหาการใช้ที่ดิน และความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ จนองค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชนเข้าไปร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยจัดเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบนำสัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่ม และวิเคราะห์ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้ค่าสถิติวิเคราะห์ด้วยร้อยละ และใช้แบบทดสอบไค-สแควร์

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนชนบทบนที่สูงในภาคเหนือรวมทั้งพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่แล้วมีประชากรหลากหลายเผ่าพันธุ์ตั้งถิ่นฐานอยู่ และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในการประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรอย่างผิดวิธี หรือขาดมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม จนเกิดเป็นปัญหาวิกฤตที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ และการดำรงชีวิตของชุมชน เป็นเหตุให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งชุมชน ภาครัฐ และองค์กรเอกชนต้องเร่งให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาให้สำเร็จ ดังนั้น จึงจำเป็นเร่งศึกษาวิจัยหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องยอมรับได้ ซึ่งผลการศึกษาชี้ชัดว่า รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันของชุมชน ภาครัฐ และองค์กรเอกชนที่ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ที่ชุมชน สมาชิกและแกนนำชุมชนของกลุ่มต้องมีการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็ง รู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเดิม และสร้างเสริมองค์ความรู้ใหม่ ในการรับรู้และเรียนรู้ปัญหาทรัพยากรกายภาพ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทั้งด้านปริมาณที่ลดลง และคุณภาพที่เสื่อมโทรม จนเกิดเป็นข้อจำกัดในการทำมาหากินโดยทั่วไปและการพัฒนาอาชีพในเชิงเศรษฐกิจ เพราะปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อประชากรเป้าหมายทั้งโดยตรง และโดยอ้อมให้ต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านการตลาดและราคาพืชผล ด้านกระแสบริโภคนิยม และการเกิดภาระหนี้สิน จนขาดความมั่นคงในการดำเนินชีวิตทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องมีการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงอนุรักษ์ร่วมกันให้ได้ในที่สุดด้วยการร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุและแก้ไขปัญหาคือ ชุมชนต้องตระหนักและเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนภาครัฐให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในฐานะผู้ชี้แนะ ไม่ใช่ผู้ชี้แนะทั้งในด้านวิชาการ เทคโนโลยีต่าง ๆ งบประมาณ และการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมและใช้ได้ผลในทางปฏิบัติ สำหรับองค์กรเอกชนก็ช่วยรณรงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สุดท้ายก็คือชุมชนได้มีการพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต และใช้ทรัพยากรธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืนตรงตามนโยบายของรัฐและการสนับสนุนขององค์กรเอกชน กระบวนการเรียนรู้รูปแบบนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านชนบทอื่น ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้อย่างดี

The study on "Learning Process and Potential of Community in Li Watershed Co-Management, Changwat Lamphun" was mainly aimed at proposing the pattern of learning process which could partly yield the community potential and the co-management participated by community, public sector, and non-governmental organizations. The objectives were to study and analyze the problems, conditions, and potential of the community that led to a learning process and the co-management of the land. The study employed both quantitative and qualitative techniques which mainly focused on field research supplemented by documentary research. The sample was selected from the target population in the 3 purposively selected villages, namely, Ban Puang, Ban Don Mun, and Ban Huai Pong, all of Tambon Ban Puang, Amphoe Thung Hua Chang, Changwat Lamphun. These 3 villages had problems of land use and had ethnic diversity prompting the governmental and non-governmental organizations to jointly solve the problems. The data were collected through the questionnaire, interviews, and focus group discussion and were analyzed by the computer using statistics of percentage and Chi-square test.

The findings reveal that the rural highland community, including study area in the North in general had many diverse ethnic groups settled in. These people had utilized the land for their livelihood in the wrong manner or lacked of proper conservation measures for natural resources and environment leading to critical problems affecting ecological system and life maintaining in the community. This problem prompted many concerned sides including the community itself, government agencies, and NGOs to stress on the cooperation to find the

solution. Consequently, it was necessary to have an urgent study to find the solution accepted by every side concerned. The study suggests that the successful learning process on sharing the land use commonly accepted by the community, governmental sector, and NGOs needed to incorporate team learning where the community's members, and core leaders developed their potential and strengths. They had to apply traditional wisdom as well as to construct new knowledge in perceiving and learning the problems concerning physical environment such as soil, water, and forest which decreased in both quantity and quality leading to the constraint of their general livelihood and the improvement of their occupation in economic term. These problems directly and indirectly affected the target population leading them to face the risk imposed by the market, produce price, consumerism, and debt reducing their life security. Every concerned side had urgent need to finally find the way to utilize the land in conserving manner through the collective analysis of the causes and tried to find the solution. The community had to realize and learn how to solve the problem basing on self-sufficient economy. The government sector had to provide support as the facilitator rather than as the director in the technical, technological, and budgeting aspects. They had to revise the related rules and regulations so that they were more relevant and practical. The NGOs had to help enhancing the community's strength. Lastly, the community had to development livelihood, life quality, and sustainable use as well as conservation of natural resources within the framework of government policy supported by the NGOs. This learning model could be well applied in other rural villages in various regions.